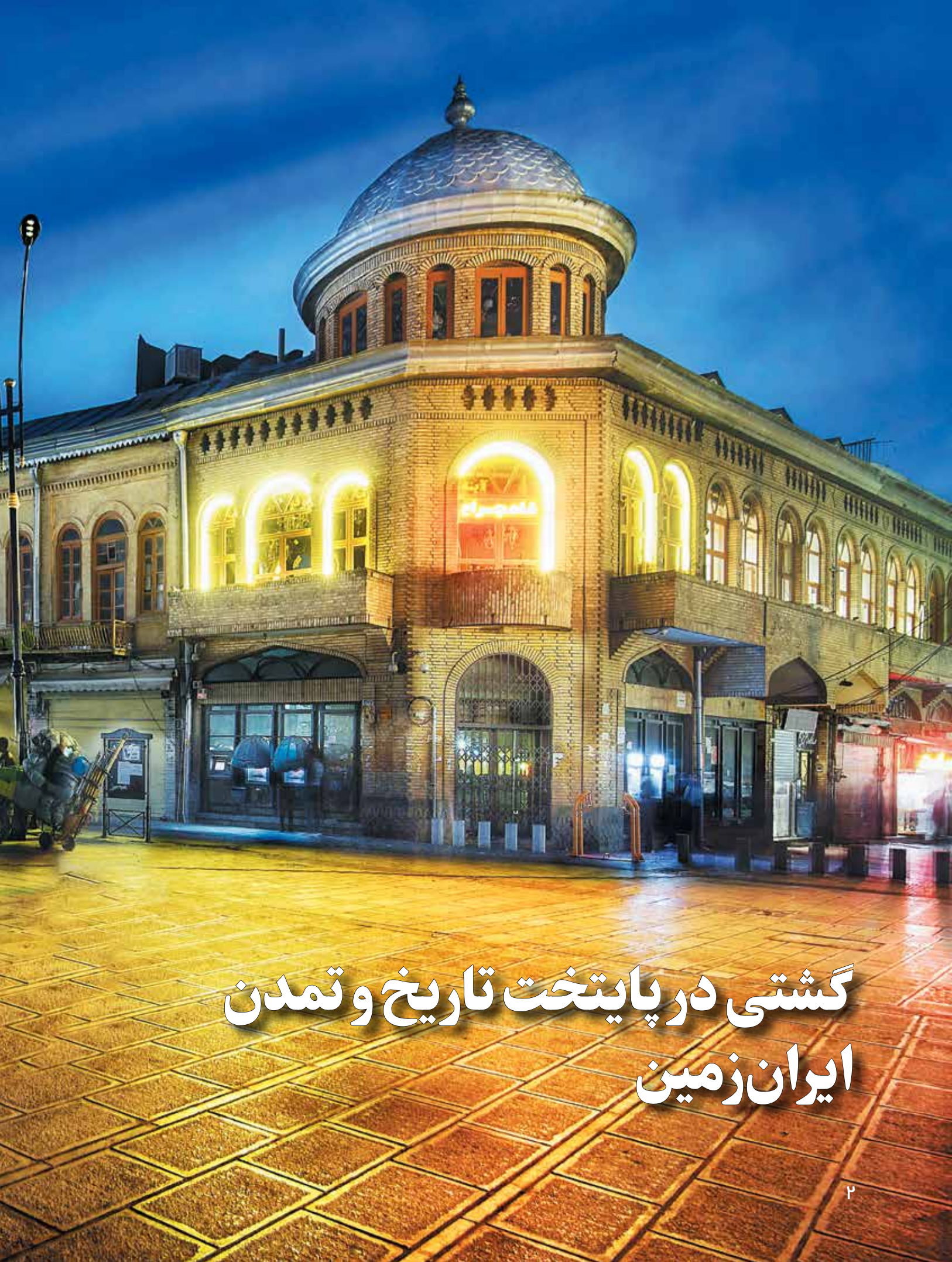

ماهنامه فرهنگی - اجتماعی • ۱۵ اسفند ۱۴۰۲
دوره‌ی جدید • شماره ۲۱ • ۸۰۰۰ تومان

دیدمان

ویژه سفر

همدان
پایتخت تاریخ و تمدن

گشتی در پایتخت تاریخ و تمدن ایران زمین

HAMEDAN 2016

● نویسنده: آرش لاجورد

در آغوش زاگرس، باوقار و متانتی مثال‌زدنی، برای همه سلیقه‌های گردشگری، آماده پذیرایی است. همدان را براساس اسناد و شواهد تاریخی، پایتخت تاریخ و تمدن ایران زمین خوانده‌اند. غیر از اماکن تاریخی و مظاهر تمدنی، طبیعتی بی‌نظیر هم دارد و خصوصاً فصل تابستان، زمان مناسبی برای برخورداری از طبیعت کوهپایه‌ای هگمتانه ایران است. هرودوت، مورخ یونانی، تاریخ بنای این شهر را، سده هشتم پیش از میلاد و مربوط به دوران مادها ذکر کرده است. مادها این شهر را هگمتانه نام داده بودند و همدان، ریخت تغییر یافته واژه هگمتانه است. «هگمتانه»، از ترکیب «هک» و «متانه» تشکیل شده است. اولی به معنی مکان و دومی به معنی تجمع است؛ یعنی محل گردهمایی و دور هم جمع شدن. این واژه در یونانی «اکباتانا» خوانده می‌شده. اسناد تاریخی می‌گویند این شهر از اولین محل‌های تجمع بشری بوده و به پایتختی مادها انتخاب می‌شود. «اکباتانا»، به «اهمتانا» و «اهمدانا» و «همدانا» و در نهایت به «همدان» می‌رسد. این شهر از معدود پایتخت‌های پیش از میلاد است که هنوز شهری زنده و مسکونی به حساب می‌آید. آتن و رم هم، همین حالت را دارند. همدان به تنهایی برای چندین روز گردشگران، طبیعت و اماکن لذتبخش و تماشایی دارد اما چندین شهر استان همدان هم مثل کبودرآهنگ و بهار و لاله‌جین و علیصدر هم می‌توانند از توریست‌ها، میزبانی کنند و شک نکنید که از تماشای هر کدام از این شهرها، کیف خواهید کرد.

← کافه در کوه

نمی شود مسافر همدان بود و تماشاگر این همه شگفتی نشد. برای رسیدن به غار علیصدر باید به علیصدر در شهرستان کبودآهنگ همدان بروید؛ غاری که طولانی ترین غار آبی جهان است با دمای ثابت ۲۰ درجه سانتیگراد در همه فصل ها. ارتفاع غار از سطح دریا ۲۱۰۰ متر است و پراز دالان و پیچ در پیچ برای رسیدن به غار باید ۷۵ کیلومتر، همدان را به سمت شمال غربی طی کنید و در خود غار هم مسیری حدود ۱۱ کیلومتر پیش رو دارید که البته با قایق طی می شود. هنوز تمام دالان های آبی این غار کشف نشده و البته تمام این ۱۱ کیلومتر هم قابل طی کردن نیست. قایق هایی به هم متصل، گردشگران را در مسیر آبی غار به پیش می برند؛ آبی که گاهی تا عمق ۱۴ متر هم می رسد و تا ۱۰ متری عمق، به دلیل زلالی، با چشم غیر مسلح هم قابل رصد و تماشاست. سنگ های غار علیصدر، عمری حدوداً ۱۵۰ میلیون ساله دارند؛ به جامانده از دوره ژوراسیک و دوران دوم زمین شناسی. در ۵ میلیون سال گذشته، لایه های «استلاگتیت» و «استلاگمیت» این غار، هیچ ریزشی نداشته اند و علیصدر، غاری تحکیم یافته از این نظر محسوب می شود. این تحکیم باعث شده، اشکال طبیعی که پیش چشم تماشاگران است، ثابت باشد. وقتی در مسیر آبی غار در حال قایق سواری هستید، در میان سنگ ها، شکل های مختلفی از کلمات و حیوانات، خود به خود مجسم شده اند. با تابلوهایی که مثلاً می گویند این سنگ شکل فلان پرنده است؛ ذهن ها در این تماشا یاری می شوند و البته نورپردازی زیبا هم روی این لایه های آهکی و سنگی بر شگفتی های غار علیصدر افزوده است. بعد از حدود ۲۰ دقیقه، از قایق پیاده می شوید و مسیری پلکانی را در دل غار طی می کنید که چند کافی شاپ هم برای استراحت شما در دل کوه ساخته اند. بعد از این مسیر، در سوی دیگر، قایق های مسیر برگشت آماده هستند تا شما را ببرند برای خروج از غار. در اطراف محوطه غار هم، تمامی تسهیلات استراحت و اقامت و پذیرایی مهیاست.

← از سراب تا سفال

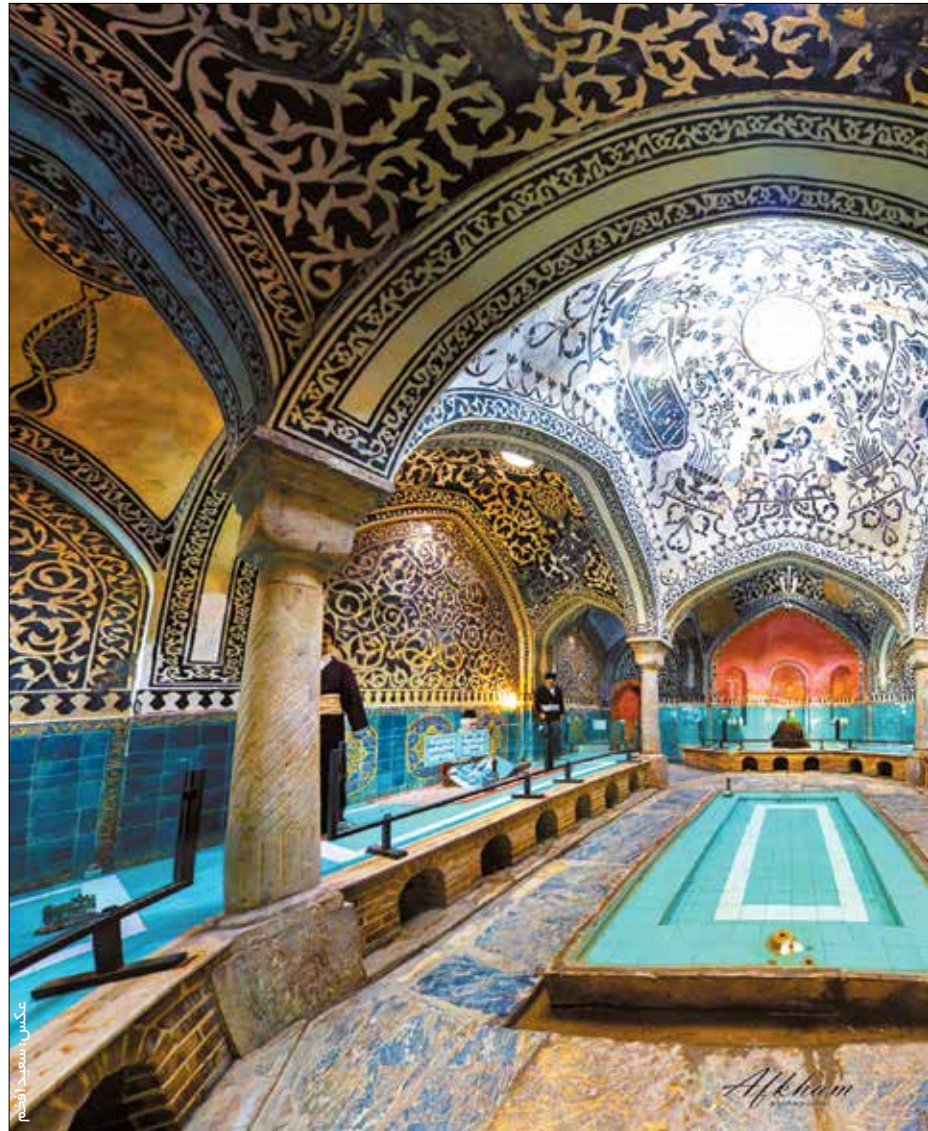
تا مشغول معرفی دیگر دیدنی های اطراف همدان هستیم، سه پیشنهاد دیگر را برایتان می نویسیم تا برسیم به تماشایی های خود شهر همدان. نخست، سراب «گیان» در ۳۰ کیلومتری جنوب نهاوند. وقتی برسید به نقطه، انگار به بهشتی گمشده رسیده اید. نامش «سراب» است ولی اتفاقاً گیان، چشمه ای جوشان است در کنار انبوهی چنار کهنسال. در ۲ کیلومتری گیان هم تپه ای باستانی است با قدمتی چند هزار ساله. دیگر پیشنهاد ما، بنایی تاریخی است در توپسرکان. آرامگاه «حقیوق نبی»، به جامانده از دوره سلجوقیان و مربوط به قرن هفتم هجری است با بدنه ای هشت ضلعی شامل هشت ترکه آجری به عنوان ستون های اصلی بنا و سقفی مخروطی شکل. آرامگاه حقیوق نبی، ۱۲ متر ارتفاع دارد و گنبد منحنی و محدب آن از ارتفاع ۷ متری شروع می شود. از سرابی که چشمه ای جوشان است و آرامگاهی معنوی، شما را می بریم به لاله جین؛ پایتخت سفال ایران. خاک این منطقه مناسب است برای ساخت ظروف سفالی و شغل آبا و اجدادی اکثر اهالی لاله جین، سفالگری بوده. هر چند امروز اگر پای دردل شان بنشینید، از ازدیاد ظروف سفالی که از چین وارد می شود، می نالند و حق هم دارند اما اصالت سفال و سفالگری اهالی لاله جین با این اتفاق هیچ گاه زیر سوال نخواهد رفت. تنوع عجیبی از اشکال و طرح و رنگ در میان دست ساخته های سفالی خواهید دید که بهترین انتخاب از سفر به استان همدان برای سوغاتی است.

✈ مرکز مرکز

بعد از چند پیشنهاد از شهرهای اطراف مرکز استان همدان، برسیم به خود همدان که مرکز پایتخت دیرین ایران زمین است و با «گنجنامه» شروع کنیم؛ ترکیب طبیعت و تاریخ. «مجموعه گنجنامه» چسبیده به همدان و در ۵ کیلومتری غرب شهر است؛ در آغوش کوه‌های الوند. آب‌وهوایی مطبوع، چشم‌اندازی زیبا و آبشاری خروشان، مسافران «دشت میشان» که گنجنامه در آن قرار دارد را سیراب خواهد کرد. در گنجنامه آنقدر سرتان گرم تفریح و تماشا می‌شود که می‌توانید یک روز کامل را به آن اختصاص دهید. در سال‌های اخیر، تله‌کابین و رستوران و امکانات رفاهی جدید هم به مجموعه توریستی گنجنامه اضافه شده و این یعنی گردش شما پروپیمان خواهد بود. به اینها که نوشتیم اضافه کنید این موارد را: پیست اسکی تاریک‌دره (در فصول برفی)، تله‌سیژ، تله‌اسکی، ورزش تعادل هوایی، پیاده‌روی روی پل معلق ۲۰۰ متری، تیروپل یا پرواز فردی روی یک کابل ۵۲۰ متری و... بعد تاریخی ارزشمند مجموعه تفریحی گنجنامه به سنگ‌نبشته‌های دوقلوی آن مربوط می‌شود؛ نوشته‌هایی از دوران داریوش و خشایارشا هخامنشی که روی سنگ، حک شده‌اند. کتیبه‌ها هر کدام در سه ستون ۲۰ سطری به زبان‌های پارسی باستان، عیلامی و بابلی هستند. پهنای هر لوح هم یک متر و ۱۵ سانتیمتر است. لوح سمت چپ که بالاتر است به نام داریوش کبیر کنده شده و لوح سمت راست که قدری پایین‌تر است به نام خشایارشا، نوشته شده، هر دو لوح و در واقع هر دو متن، مضمونی شبیه به هم دارند. حالا که از گنجنامه نوشتیم و ویژگی‌های طبیعی‌اش، بد نیست به دریاچه و سد اکباتان هم اشاره کنیم در ۱۱ کیلومتری شرق همدان که منطقه‌ای طبیعی-تفریحی است و مشتاقان قایقرانی و اسکی روی آب، از تفریح روی این دریاچه حسابی لذت خواهند برد.

عکس: سعید افخم

طباطبای و طاهر

بعید است کسی مسافر همدان بشود و این دو آرامگاه را ندیده بگذارد؛ آرامگاه فیلسوف و طبیب نامدار، بوعلی سینا و آرامگاه شاعر شوریده و عارف اهل دل همدانی، باباطاهر عریان. آرامگاه بوعلی در میدانی به نام خودش در حوالی مرکز شهر است؛ میدانی بیضی شکل با درختانی کهنسال و آبناهایی الهام گرفته از فواره‌های باغ‌های ایرانی. همین ویژگی‌ها به خصلت تفرجگاهی مزار ابن سینا افزوده است. معماری آرامگاه بوعلی هم با الگو گرفتن از بنای قدیمی تاریخ‌دار اسلامی یعنی برج قابوس بن وشمگیر در گنبد کاووس، طراحی و ساخته شده است. تالار جنوبی آرامگاه، موزه است با اشیایی همچون سکه و سفال که مکشوف از هزاره‌های قبل از میلاد است. در تالار شمالی هم، مجموعه‌ای ارزشمند از کتاب‌های خطی و آثار بوعلی گردآوری شده است. سوغاتی‌های یادگاری با نشان ابن سینا هم در این مجموعه فروخته می‌شود.

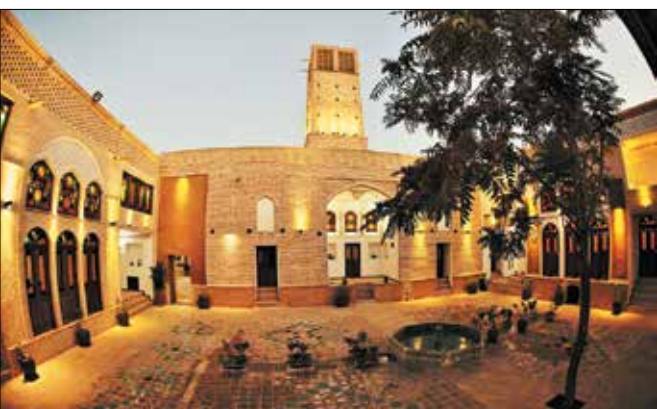
و اما آرامگاه باباطاهر، پاک‌ی عارفانه و عدم تعلق به دلبستگی‌های دنیوی باعث شده طاهر و عریان به او منتسب شود. عریانی نه به معنای برهنگی بلکه به معنای عدم وابستگی به تعلقات مادی و دنیوی است. شهرت باباطاهر بیشتر به دوبیتی‌های سوزناکی است که سروده و دوبیتی قالبی از قوالب اشعار فارسی است که برای آوازهای سوزناک خصوصاً در مایه دشتی از دستگاه شور، بسیار مناسب است. آرامگاه باباطاهر هم در میدانی به همین نام است در شمال شهر همدان. این بنا که شاعر سده چهار و اواسط پنج را در آغوش گرفته، کاشیکاری معرق و تزئینات بسیار ظریفی دارد که چشم‌ها را خیره خواهد کرد. در محوطه داخلی آرامگاه، ۲۴ دوبیتی روی ۲۴ قطعه سنگ زیبا حکاکی و اطراف سنگ مزار نصب شده است. موزه صنایع دستی همدان هم در کنار همین آرامگاه است و مکان مناسبی برای خرید یادگاری و سوغات. در یکی از روزهای هفته، شاعران همدانی بر سر مزار باباطاهر گرد هم می‌آیند و شعر می‌خوانند. نوازندگان و خوانندگان هم دوبیتی‌های خود شاعر را به لهجه ملایری و لری اجرا می‌کنند. تا صحبت از این دو آرامگاه است، بد نیست از «برج قربان» هم بنویسیم؛ یکی از آثار تاریخی قرون هفت یا هشت هجری مدفن حسن بن عطار حافظ ابوالعلا همدانی و برخی امرای سلجوقی است. به این دلیل این برج «قربان»، نام گرفته که در جریان شورش و یورش افغان‌ها در اواخر عهد صفوی، این محل، سنگ‌راه فردی به نام «قربان» بوده که از اهالی این منطقه دفاع و تلاش کرد شورشیان را دفع کند.

عکس: سعید افخم

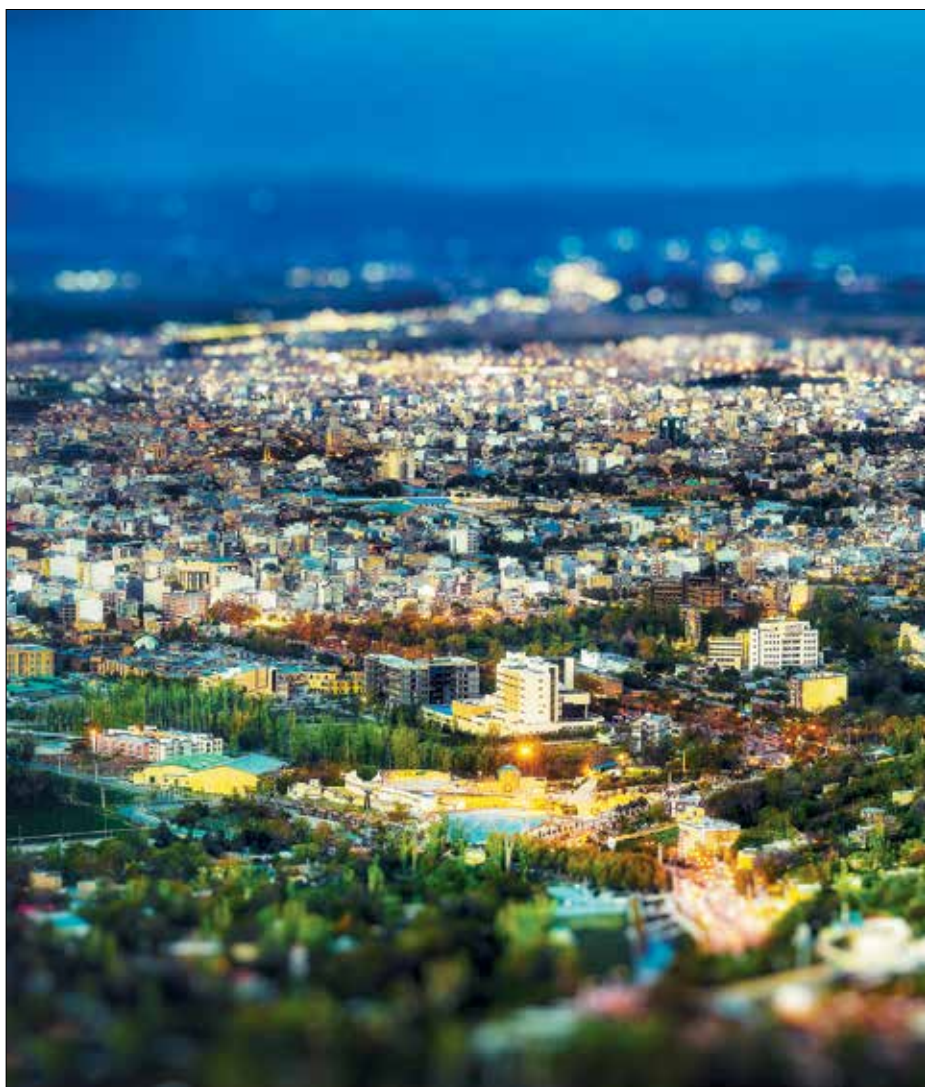
تپه و تاریخ

اگر می‌خواهید دقیقاً بدانید که چرا هگمتانه یا همدان امروزی، پایتخت تمدن ایران زمین خوانده می‌شود، باید بازدیدکننده «تپه هگمتانه» باشید. این شهر که حالا سر از زیر خاک برآورده، اولین پایتخت ایران بوده و بنابه گفته هروdot، دیاکو پادشاه سلسله مادها، این شهر را ساخته است؛ شهری که هفت دیوار داشته و هر کدام به رنگ یکی از سیاره‌ها بوده است. حفاری‌های تخصصی سال‌های اخیر، محل قرارگیری کاخ‌های باشکوه سلسله مادها را در این نقطه تشخیص داده و از ویژگی‌های منحصر به فرد تپه هگمتانه و این کاخ‌ها، شبکه منظم و پیشرفته آبرسانی آن بوده است. دیگر نقطه‌ای که شما را با وجوه تاریخ کهن همدان، بیشتر آشنا خواهد کرد، حمام تاریخی «قلعه» است. حمام قلعه در یکی از محله‌های قدیمی و اصیل شهر همدان به نام «قاشق‌تراشان» یا محل «قلعه» قرار گرفته. حمام مربوط به دوره قاجار است و مساحتی معادل ۱۵۰۰ مترمربع دارد. حمام قلعه از دو بخش سرد و گرم تشکیل شده و ورودی هشتی‌شکلی دارد. بعد از عبور از هشتی، به روال اکثر حمام‌ها، ابتدا حمام سرد و سپس حمام گرم قرار گرفته و دو بخش زنانه و مردانه پیش روی شماست. حدود یک دهه قبل بعد از مرمت و بازسازی، کاربری حمام تاریخی قلعه عوض شد و امروزه موزه مردم‌شناسی همدان است. غیر از اینکه وقتی به این حمام بروید، نگاه شما خیره به معماری و مجسمه‌های این موزه خواهد بود و از این طریق، با خلق‌و‌خو و آداب و رسوم و مشاغل قدیمی آشنا می‌شوید، گوش شما هم سرگرم موسیقی‌ای خواهد بود که در سفره‌خانه سنتی داخل این بنای تاریخی در حال اجراست. از این فضا برای استراحت و آرامش استفاده کنید. لذت خواهید برد. حالا که صحبت از موزه شد، دیگر پیشنهاد ما برای همدان‌گردی، بازدید از موزه تاریخ طبیعی همدان است؛ موزه‌ای که در انتهای چهارباغ آزادگان با زیربنای تقریبی ۲ هزار مترمربعی. این موزه در داخل دانشکده کشاورزی قرار گرفته و مجموعه‌ای کم‌نظیر از انواع گونه‌های گیاهی و طبیعی و جانوری را شامل می‌شود؛ مجموعه‌ای مربوط به اقلیم فلات قاره ایران و حتی جهان. همین ویژگی، این موزه را به عنوان سرمایه‌ای گرانبها و بستری برای مطالعه و تحقیق و پژوهش، مطرح کرده است. علاقه‌مندان به طبیعت و تاریخ از تماشای نمونه‌های زنده، سنگواره و تاکسی‌درمی این موزه، لذت بسیاری خواهند برد.

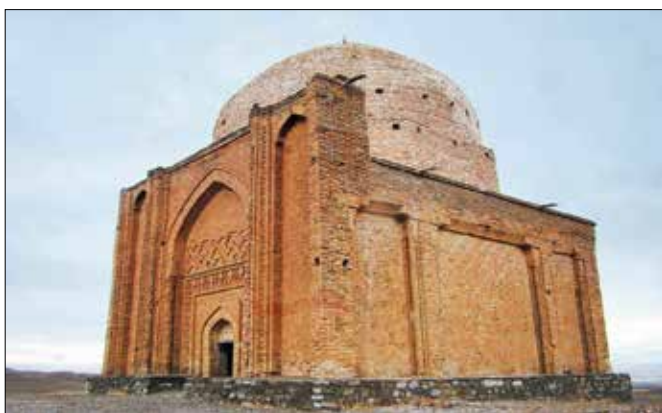
شمایل شیر

گذشت سالیان باعث شده شباهتی به شیر داشته باشد ولی از بقایای این مجسمه باشکوه هم می‌توان به شیر بودن این مجسمه پی برد. «شیرسنگی» از جاذبه‌های عهد باستان است و در یکی از میادین همدان، قرن‌هاست به عابران چشم دوخته و به گردشگران خوشامدی سنگی می‌گوید. در زمان اسکندر مقدونی این شیر برای یادبود یکی از سرداران محبوب اسکندر به نام «هنایستون» به دستور خود او ساخته شد. جنگاوران در طول تاریخ این مجسمه را مورد کم‌لطفی قرار دادند تا جایی که از این شیرها که دوقلو بودند، الان یکی بیشتر نمانده و یکی کاملاً تخریب شده و پنجه دست دیگری هم شکسته شده. سال‌ها هم مجسمه روی زمین بود و مورد آسیب تا اینکه به همت مهندس سیحون در سال ۱۳۲۸، به محل فعلی آورده شد و روی سکویی سنگی قرار گرفته تا دیده شود؛ مجسمه‌ای که در ابتدا در دروازه شهر همدان قرار داشت.

شناسنامه

ماهانامه فرهنگی - اجتماعی دیده‌بان | صاحب امتیاز: شرکت فاخرنگار شهر | مدیر مسئول: آرش لاجورد | سردبیر: علیرضا عطریان‌فر
تحریریه: مریم حمیدی‌تبار، مجتبی مهدیان، هادی حمیدی‌تبار | اداری: ایل‌ناز عبدالهی شریف، پگاه دولتی
نشانی نشریه: خیابان مطهری، خیابان مهر داد، پلاک ۲۵، واحد ۱۶ | تلفن: ۸۸۳۲۸۱۴۰ | کدپستی: ۱۵۷۵۹۴۳۱۳۱ | چاپ: کهن

خرید سنتی

نوشتیم که در اکثر اماکن گردشگری همدان مثل گنجنامه و آرامگاه بوعلی و باباطاهر امکان خرید یادگاری و سوغات هست اما بعضی‌ها شکل سنتی و کلاسیک خرید را می‌پسندند و اگر برای خرید در هر شهری به بازار سنتی آنجا نروند، خرید به دل‌شان نمی‌چسبد، بازار سنتی همدان، پیشنهادی برای این گروه است؛ بازاری مسقف و با قدمتی مربوط به دوره قاجار با پوششی گنبدی‌شکل که در محدوده خیابان‌های باباطاهر، اکباتان و شهدا قرار دارد.

خوراک سنتی

بعد از خرید سنتی، نوبت خوراک سنتی همدان است. آش و آبگوشت و قلیه کلم، دو غذای معروف و سنتی همدان هستند که بین گردشگران محبوبیت فراوانی دارند. آش و آبگوشت که طبعی گرم دارد و همدانی‌ها معمولاً در دوره‌های سرد و دست‌جمعی آن را میل می‌کنند و معتقدند صفای بیشتری دارد. غیر از آش و آبگوشت، دیگر غذای سنتی و قدیمی همدانی‌ها، «قلیه کلم» نام دارد که به آن، آبگوشت کلم هم می‌گویند. قلیه کلم، آبگوشتی است که در آن از نوعی کلم به نام کلم قمری استفاده می‌شود و عدس، حبوبات اصلی این آبگوشت را تشکیل می‌دهد. آش کاجی و آش ترخینه هم از دیگر غذاهای معروف همدان است. راستی کباب سرداشی را از دست ندهید؛ کبابی که مثل نان سنگک، روی سنگ‌های تنور پخته می‌شود. ترکیبات هم از این قرار است؛ گوشت گوسفندی چرخ‌شده، پیاز، سیب‌زمینی و فلفل. اما از همه این غذاها معروف‌تر، شیرینی یا کلوچه مخصوص همدان است که اکثر ایرانی‌ها آن را می‌شناسند؛ «کماج». کماج فقط یک خوراک نیست، یک خرید هم هست. حتماً اقوام و خانواده منتظر سوغات شما از همدان هستند. در کنار یادگاری‌ها و سفال لاله‌جین، یک جعبه کماج هم می‌تواند سوغاتی شما را شیرین‌تر کند.

